

Csillagfedések

Merkúr-átvonulás május 7-én I.

Minden előzetes borúlátó jóslat ellenére országszerte derült hajnalra ébredtünk, és a kék eget csak néhol zavarták áttetsző fátyolfelhők és csekély párá sodás az át vonulás délelőttjén. A jelenséget, bár hétköznapra esett, nagyon sokan kísérték figyelemmel országszerte. Kis túlzással: csak az nem látta, aki nem akarta, illetve akinek munkahelye nem ismeri a csillagászati szabadnapot – de még azok is figyelemmel kísérték a jelenséget az interneten. Nagyon sok fotó és beszámoló készült, webkamerás online közvetítés két helyszínről történt (az MCSE Győri Csoportja és a Polaris Csillagvizsgáló). Észlelőlistával és részletes feldolgozással a Meteor következő számában jelentkezünk.

A beérkezett megfigyelések szinte mindegyike nyugtalan, hullámzó légkörről számol be. A napperem állandó mozgásban volt, ez a kontaktusok és a „fekete csepp” jelenség megfigyelését is megnehezítette. Több 10 másodperces eltérések adódtak a fő kontaktusok előrejelzett és mért adatai között. Az első „beharapás” időpontja a legbizonytalanabb, hiszen sokan tájékozatlanul keresgéltek körbe-körbe a napkorongon, hol is fog belépni a Merkúr? A többség csak akkor vette észre, amikor már jókora Merkúr-darab tartózkodott a Nap előtt. Kis távcsövekkel, kis nagyításokkal és binokulárokkal még nehezebb volt a látvány, már Merkúr felének is a Nap előtt kellett lennie, mire valami csorbulást lehetett látni a korong szélén. A belépés első pillanatait fokozta az izgalom is, hiszen sokaknak ez volt az első Merkúr-átvonulása. Csak néhányan látták a legutóbbi, 1986-os eseményt.

Az első kontaktus után gyorsultak az események, szemmel látható volt, amint a kis Merkúrból egyre nagyobb szelet kerül a Nap elé. A második kontaktus mérései is elég bizonytalanok. Az alacsony napállás, a kedvezőtlen légköri mozgások megkeserítették a kezükben stopperrel várakozókat. A könnyűnek ígérkező eseményt nehéz volt egyértelműen meghatározni. A már korong alakú Merkúr hídja folyamatosan változott a napperemen. Csak jelentős késéssel lehetett megállapítani a két korong belső érintkezésének és elválásának időpontját.

Aztán megkezdődött a bolygó araszolása a napfelszín előtt. Egy óriási monopolár látszott a korong közepén. A bemutatások során többen ezt nézték Merkúrnak. Az iskolai bemutatásokhoz kapóra jött szemléltető anyagként, hiszen a Föld méretével összevethető volt. Feltűnő volt, hogy a Merkúr sokkal sötétebb, mint a napfolt.

Az öt órás vándorút remek alkalmat teremtett a bemutatásokra, több százan néztek okulárba országszerte. Bár sokan csalódtak, hiszen nagyobbnak gondolták a bolygókorongot, néhányan csak egy pillantást vetettek a látványosságra, többen hosszasan szemlélődtek és meglepően sok részletet felfedezve okos kérdéseket tettek fel a bemutatóknak. Sok helyen a helyi TV, rádió, sajtó is megjelent.

A Napon még néhány folt látszott a nyugati peremen (0348 és 0349), valamint fályamezők, a legtöbb részletet és több kisebb foltot kora délelőtt, a kánikulai meleg megérkezése előtt lehetett látni. A Nap közepén a 0351-es folt látszott, kiterjedt, szálas szerkezetű penumbrával. Sajnos a Merkúr nem találkozott egyetlen napfolttal sem (erre a poláris átvonulás miatt nem is igen lehetett számítani).

A folyamatosan mozgó légkör a fotósok dolgát is megnehezítette. A Merkúr kis korongját legtöbbször elkente, tojás alakúra formálta és ez a rövid expozíció miatt befagyott a képeken. Ezeket Jaksy Attila és Kereszty Zsolt webkamerás képein is látni lehetett. Az online közvetítés képein is szembeötlő volt a légköri nyugtalanság és a felmelegedett távcső okozta „életlenség”.

A digitális kameráknak köszönhetően megsokszorozódott a Meteor szerkesztőinek Merkúr-átvonulás fotóarchívuma. Ezeket a kis műszereket elegendő az okulár mögé tartani és beállítani az expozíciós időt, hogy jó képet kapjunk. Természetesen a kézben tartásnak is megvannak a korlátai, de sokan örülhetnek jól sikerült képeiknek. A profi asztrofotósok természetesen sokkal kifinomultabb technikát használtak, és ez a fotóikon is meglátszik. Ez természetesen sok fáradságos utómunkát is jelent, de a bolygó finom képe jobban visszaadja a vizuális látványt.

Akik a Merkúrt kicsinek találták a Nap előtt, reménykedjenek abban, hogy 2004. június 8-án is derült lesz az idő, ugyanis 5:19–11:23 UT között a Vénusz fog áthaladni a Nap előtt, de a déli pólus környékén, és ami a lényeg: ötször nagyobb látszó méretben!

SZABÓ SÁNDOR

Folytatás a 22. oldalról!

19-én kel (a 0318-as visszatérőjeként) -13° -on a 0337-es folt kisebb követőkkel. 20-án nyolcas alakú, összefüggő PU-ban, két nagyobb umbrával. 21-én 50 ezer km-es. 22-én kettéválik, és az északi folt elpusztul. 21–28-a között szabadszemes. 24/25-én halad át a CM-en, mérete csökken. Ezután bomlik és 30-án nyugszik, összezsugorodva.

24-én keletkezik a K-i peremnél $+13^\circ$ -on a 0344-es, D típusú AA. 26-ára teljesen ki-fejlődik, bonyolult szerkezetű, 77x30 ezer km-es, 400 MH-ás csoport. 26–28-án szabadszemes. Szerkezete folyton változik. 27/28-án halad át a CM-en. 29-ére a követő feldarabolódik, május elején nyugszik.

28–29-én feltűnik egy magas szélességű B típusú AA -34° -on.

25-én kel $+13^\circ$ -on a 0345-ös, emeletes C típusú AA. 30-án a CM-en emeletes I típusú.

26-án az előző mögött kel pár pórús -14° -on, melyekből 29-re a 0349-es E típusú, 510 MH területű AA fejlődik ki. 30-án sok PU összeolvad, a hosszúkás vezető 5–6 umbrát tartalmaz, a követő „C” alakú darabolt folt és pórusmező. Ekkortól szabadszemes, mérete 144x65 ezer km. Május elsején van a CM-en.

ISKUM JÓZSEF